

Бурмага Н.В.

аспірант кафедри соціології

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

СОЦІАЛІЗАЦІЯ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ: СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Сьогодні поширення впливу мережі Інтернет на соціально-економічну та культурно-духовну сфери нашого життя та функціонування суспільства в цілому, стає беззаперечним фактом та потребує більш детального аналізу та переосмислення певних компонентів соціальної реальності та понять, якими оперують науковці в рамках суспільних досліджень.

Незважаючи на досить очевидну актуальність зазначеної проблематики, відносно незначна кількість спеціалістів в області соціології та суспільних наук, особливо серед вітчизняних дослідників, обирає предметом свого наукового інтересу мережу Інтернет та пов'язану з нею проблематику. Засади наукових теорій вивчення феномену Інтернет та пов'язаних із ним фундаментальних змін у суспільстві були закладені у роботах визначних західних соціологів та соціальних філософів ХХ ст. – Е. Тофлера, Д. Рісмана, Д. Белла, А. Турена, М. Кастельса.

У сучасній західній соціології наявні певні, не структуровані елементи аналізу мережі, які були впроваджені такими дослідниками як: Г. Рейнгон, А. Беншоп, Р. Хамман. Проблематика сутності та інтерпретації соціальної комунікації, в тому числі і в мережі Інтернет, розглянута у багатьох роботах П. Бурд'є, А. Зільбермана, М. Маклюєна, Т. Келера, Р. Уільямса, Г. Лассуелла. Серед російських дослідників проблематику соціалізації в Інтернет-просторі вивчали В. Плешаков, С. Бондаренко, А. Чистяков. В Україні процес та особливості соціальних комунікацій в мережі Інтернет досліджують такі українські соціологи та дослідники у сфері суспільних наук: Г. Почепцов, Є. Головаха, Н. Костенко, Т. Рудницька, Н. Сергієнко, В. Щербина.

За словами Е. Тоффлера, хвилі кодової інформації, що здійснюються все вище і вище, обрушуються на нервову систему людини, в корені змінюючи її ставлення до навколишнього світу, а, отже, і характер спілкування між людьми [6, с. 11].

До основних функцій Інтернету належать – комунікативна, розважальна та пізнавальна функції. Третя, пізнавальна функція реалізується через спілкування, читання статей, книг, новин, через інтернет-серфінг в цілому. Можна стверджувати, що в сучасних умовах інформатизації та інтернетизації

суспільства такий фундаментальний процес як соціалізація індивіда частково проходить в рамках пізнавальної функції Інтернету [7, с. 117].

Соціалізація – процес інтеграції індивіда в суспільство, у різноманітні типи соціальних спільнот (група, соціальний інститут, соціальна організація) шляхом засвоєння ним елементів культури, соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються соціально значущі риси особистості. Це є процес розвитку людини від індивідуального до соціального під безпосереднім чи опосередкованим впливом таких факторів соціального середовища, як сукупність ролей і соціальних статусів, соціальні спільноти, в межах яких індивід може реалізувати певні соціальні ролі й набути конкретного статусу; система соціальних цінностей і норм, які домінують у суспільстві й унаслідуються молодшими поколіннями від старших; соціальні інститути, що забезпечують виробництво й відтворення культурних зразків, норм і цінностей та сприяють їх передачі й засвоєнню тощо [2].

З даного визначення випливає, що соціалізація являється соціальним процесом, в рамках якого відбувається закладення основ відтворення суспільства в цілому. Та як саме буде проходити даний процес, якщо всі соціальні практики, через які він реалізується, знаходяться під впливом соціокультурного феномену під назвою Інтернет. Чи впливає всесвітня мережа на процес соціалізації в нашому суспільстві, і як саме? В процесі пошуку відповідей на дане питання російський соціолог В. А. Плешаков вводить в науковий обіг термін «кіберсоціалізація людини або соціалізація людини в Інтернет-просторі», і визначає цей процес як сукупність «якісних змін структури особистості, що відбувається в результаті соціалізації людини в кіберпросторі Інтернет-середовища, використання його ресурсів та комунікацій з віртуальними агентами соціалізації, що зустрічаються в глобальній мережі Інтернет» [4, с. 28].

Соціолог С. Бондаренко дає наступне визначення процесу кіберсоціалізації: «це інтеграція користувача у соціокультурне середовище, що проходить за допомогою засвоєння технологій комунікації, інформаційної культури, інформаційної грамотності, а також соціальних норм, цінностей і рольових вимог.» Також Бондаренко виділяє два етапи кіберсоціалізації індивіда: архетипний та інструментально-когнітивний [1, с. 5].

Російський дослідник А. Чистяков зазначає, що сучасна особистість являється продуктом трьох типів соціалізації, однією з яких і є кіберсоціалізація, або «третинна соціалізація», що визначається як інтеріоризація норм, прийнятих у конкретному мережевому співтоваристві.

Український психолог А. Лучинкіна в свою чергу виділяє наступні основні складові компоненти-стадії, за якими процес Інтернет-соціалізації може розвиватися:

– мотиваційна компонента характеризується трьома групами мотивів: 1) реальні мотиви; 2) мотиви, що характеризуються потребами, які можна задовольнити лише в Інтернет-просторі; 3) «віртуальні» мотиви, які притаманні індивідам тільки в рамках Інтернет-простору;

– міфологічна компонента характеризується уявленнями особистості про роль Інтернету в житті людини;

– інструментальна компонента являє собою рівень «інструментальної» компетентності (вміння цілеспрямовано працювати з інформацією)

Також дослідниками виділяються три етапи кіберсоціалізації: «пре-Інтернет», початковий та основний. На «пре-Інтернет» етапі індивід лише отримує інформацію про явище Інтернет, формуючи свої уявлення про нього (можна припустити, що в сучасних умовах вікові обмеження даного етапу все більше розширюються та понижуються). На початковому етапі мотивація користувача направлена на підвищення своєї інструментально-інформаційної компетентності, на даному етапі користувач являється лише споживачем інформації. Основний етап Інтернет-соціалізації відзначається тим, що індивід виступає вже не стільки споживачем, скільки виробником інформації в Інтернет-просторі, має конструктивні уявлення про феномен Інтернету, середній та високий рівні інструментальної компетентності [3].

Згідно дослідженням засновника теорії кіберсоціалізації В. Плешакова, цей процес в Інтернет-просторі може виконувати наступні задачі, які, на нашу думку, можна також розглядати і як функції кіберсоціалізації:

- Кіберкомунікаційна (процес встановлення та розвитку в Інтернет-просторі контактів між людьми, що включають в себе обмін інформацією, її смислове та експресивне сприйняття, а також спроби вплинути одне на одного);

- Рекреаційна (ігри в Інтернеті з використанням ПК та мобільних пристроїв, проведення вільного часу в соціальних мережах);

- Пізнавальна або когнітивна задача (пошук та аналіз корисної інформації, наприклад, книг, статей, новин, фільмів тощо);

- а також квазі-задоволення будь-яких інших життєвих та побутових потреб [5, с. 57–58].

Таким чином, в даній статті було розглянуто відносно нове явище в сфері суспільних наук – кіберсоціалізацію (або Інтернет-соціалізацію), проведено описовий аналіз сутності та визначення цього поняття. Було виявлено, що кіберсоціалізація виступає не просто як особливий «вид» процесу соціалізації, а являється досить самостійним соціальним процесом, який має свою структуру, задачі, виконує певні функції в суспільстві та в процесі соціалізації індивіда. Проте, також варто зазначити, що даний феномен кіберсоціалізації є вивченим не в достатній мірі, тому потребує подальшого як теоретичного обґрунтування, так і практичного дослідження.

Література

1. Бондаренко С. В. Модель социализации пользователей в кибер-пространстве / С. В. Бондаренко// Технологии информационного общества – Интернет и современное общество: труды VI Всероссийской объединенной конференции. – Санкт-Петербург: Издательство Филологического факультета СПбГУ. – 2003

2. Городяненко, В. Г. Соціологія: навч. посіб. [Текст] / В. Г. Городяненко – К.: Академія, 2003. – 559 с.
3. Лучинкина А. И. Модель Интернет-социализации личности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sci-article.ru/stat.php?i=1410699460>
4. Плешаков В. А. Интеграция, киберсоциализация и социальное воспитание: студент и преподаватель в информационном пространстве/ В. А. Плешаков // Педагогическое образование и наука. – 2010. – № 1. – С. 27-31
5. Плешаков В. А. Теория киберсоциализации человека в XXI веке/ В. А. Плешаков// Идеи и идеалы. – 2011. – Вып. № 3(9). Т.2 – С. 47–62
6. Савруцкая Е. П. Коммуникационный аспект инновационных трансформаций в конструировании социальной реальности/Е. П. Князева// Культурологический журнал. – 2012. – Вып. 3(9) – С. 10–18
7. Сергієнко Н. В. Соціалізація в Інтернет-середовищі/Н. В. Сергієнко// Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2013. – Вип. 13 – С. 116–125

Гончарова О.О.

аспірант

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

СОЦІАЛЬНА АПАТІЯ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ПРОТЕСТ ЯК ЧИННИКИ ДИНАМІКИ СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ

Динаміка становлення, розвитку та трансформації суспільств часто розглядається вченими як складний, суперечливий, біфуркаційний процес. Дана модель суспільних змін представляється як періодична інваріантність, яка чергується з періодами визначеного курсу і виникає в специфічних переламних моментах.

У синергетиці біфуркація представлена як критичний стан системи, точка переходу від хаосу до порядку, момент оформлення, виникнення нового порядку, завершальний період розвитку системи в режимі з загостренням, вибір однієї з цілого ряду альтернатив тенденцій – як домінуючої і визначаючої новий порядок в постбіфуркаційний період [3, с. 54].

У переламні моменти стала соціальна система стає сприйнятливою для багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів. При співпадині певних умов та наявного потенціалу навіть незначущі з них, на перший погляд, можуть стати вирішальними і слугувати першим кроком для переходу системи у якісно новий стан. У момент перелому в суспільстві є декілька альтернатив подальшого соціального курсу, і цей момент справедливо можна назвати вирішальним та доленосним для майбутнього соціального утворення [5, с. 104].

Модель біфуркаційного розвитку суспільств є відносно новим напрямком досліджень у соціологічній науці і дозволяє побачити розвиток суспільств як